

**A LÓ- ÉS LOVASSPORTOKHOZ, OKTATÁSUKHOZ KAPCSOLHATÓ
MARKETING ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS KÉRDÉSEI
(PÉLDÁK AUSZTRIÁBÓL, ERDÉLYBŐL ÉS MAGYARORSZÁGRÓL)**

**QUESTIONS REGARDING RURAL DEVELOPMENT AND MARKETING
OF HORSES, EQUESTRIAN SPORTS AND EDUCATION
(EXAMPLES FROM AUSTRIA, ROMANIA – TRANSYLVANIA AND HUNGARY)**

DR. HAFNER JÓZSEF üzemeltetési igazgató
BARNA TAMÁS lovas szakedző

DR. SEREGI JÁNOS ny. egyetemi tanár, az állatorvos-tudomány kandidátusa
Kaposvári Egyetem

Abstract

The human-animal relation is the most “personal” at horse species. The authors present some basic information about the horse breeding and try to give an overview about the topics of the title, based on their own professional experiences. They give standpoints for marketing, educational and labour ethics, for the cultured recreation, and for the rural development and tourism. They give examples from the past and present situation (in Austria and Hungary), and future trends (in Romania, Transylvania). These are very different from the conceptions, which use to consider this topic mainly as sport subject.

Bevezetés

Szent László a vitézség, lovagiasság, rendíthetetlen hit és tiszta erkölcs jelképe, Erdély védőszentje, lovas alapítványunk névadója. Nem csak azért, mert korának egyik legnagyobb hadvezére volt, aki az ország külső és belső biztonságát helyreállította, és nemzetközi tekintélyre is szert tett úgy, hogy az első keresztes hadjárat vezetésére is őt kérték föl. A hazáért való áldozatvállalás, a lovagiasság, a gyöngékkal-nőkkel szembeni szolidaritás jellemezte. Szent László Lengyelországban született emigrációban, 1048 előtt. Apja I. Béla magyar király, anyja Richeza lengyel hercegnő. Megkoronázása vitatott. 1077 körül történhetett Székesfehérváron. Uralkodása sorsdöntő volt hazánk történelmében. Kiváló uralkodói képességével, vitézségével és életszentségével kivezette a magyarságot a belső viszályokból, és megmentette a külső ellenségek halált és pusztulást hozó támadásaitól. Ennek jelentőségét az is mutatja, hogy főleg a történelmi Magyarország határain legalább 60 helyen ábrázolták a templomokban, meghatározott ikonográfiai szabályok szerint. Az, hogy főként a határörvidékeken található ezek a képek, szintén azt mutatják, hogy Szent Lászlóban az ország egyfajta mennyei pártfogót, védelmezőt látott. Tisztelete különösen a székelyek között volt erős, annyira, hogy ők „Mária és László” nevében indultak csatába. Az úz, kun és besenyő betörések tapasztalatai arra bírták Lászlót, hogy a végeket megerősítse. Az elnéptelenedett területekre új telepéseket hozott, kiépítette e keleti részeken a közigazgatási szervezetet, ily módon politikai egységgé formálva a későbbi Magyarországot. Ezt a munkát az északnyugati részeken is ő kezdte meg, de Kálmán király fejezte be. Ők ketten építették ki a 72 vármegyéből álló vármegyei rendszert.

Szent László 1095. július 29-én halt meg, és az általa alapított Somogyvári apátságba temették el, majd 1106-ban átvitték testét Váradra.

Kultusza halála után hamarosan kifejlődött. Tulajdonképpen maga a nép avatta szentté, mielőtt az Egyház hivatalosan megette volna. A nagyváradai székesegyház előtt állították föl híres lovas szobrát a Kolozsvári-testvérek alkotását, amely abban a korban egyedülálló művészi bravúr volt. A középkori himnusz így énekel:

„Idvezlégy kegyelmes Szent László király!

Magyarországnak édes oltalma,

Szent királyok közt drágalátus gyöngy,

Csillagok között fényességes csillag!

Szentháromságnak vagy te szolgálja,

Jézus Krisztusnak nyomdoka követi;

Te szent léleknek tiszta edénye,

Szűz Máriának választott vitéze

Szent László urunk, légy pártfogónk az Istennél, hogy hivatásunkban soha meg ne tántorodjunk, szívünkhöz a gyávaság ne férjen, a rosszba soha bele ne nyugodjunk,

Hazánkért éljünk, haljunk, s egykor az Üdvösségre jussunk! Ámen!”

A Szent László herma Magyarország egyik legjelentősebb szakrális emléke, a Szent Korona és a Szent Jobb mellett. A csontereklyéket 1192-ben, László király szentté avatásakor emelték ki a nagyváradai sírból, majd hermába helyezték. A hermát a nagyváradai székesegyházból, Náprági Demeter erdélyi püspök 1607-ben hozta magával Győrbe. Az Európa legszebb hermájának tartott ötvös remekmű az egyetlen hiteles Árpád-házi királyábrázolásunk.

A Csikszentsimon és Csikszentmárton határában létesülő Szent László Lovas Kollégium fogja ápolni ezt a hagyományt, melyet a jövőben a Dévai Szent Ferenc Alapítvány működtet.

Az intézmény, a lovas kollégium legfőbb célja, hogy a mezőgazdasági szakiskolát végző diákok gyakorlati tudását megtöbbszörözze. Olyan szakmai tudással ruházza fel az itt végzőket, hogy azok a mindennapi életben meg tudják állni a helyüket. Ne csak egy szép oklevelük legyen az iskola elvégzése után, hanem saját lábukon is meg tudjanak állni. Tudjanak megélni a tudásukból. Legyenek keresett munkaerők. Boldogulni tudjanak saját szülőföldjükön, saját gazdaságukban. Az itt szerzett tudással a lehető legtöbbet tudják kihozni az általuk vezetett, megművelt gazdaságukból. Ismerjék meg az önálló, önellátó gazdaság felépítését, az abban rejlő lehetőségeket. Ezért tantervünkbe mezőgazdasági tudnivalók mellett a falusi turizmus alapvető ismereteit is belevettük. Azt szeretnénk, ha az itt végző gyerekek a hazai földön találnák meg számításukat és itthon (Székelyföldön) maradnának. Ehhez szeretnénk megadni minden támogatást. Csaba testvér 72 otthonában 2284 gyermeket nevelnek a hasonló szellemben. Tanulóikat mindenhol a becsületes munkából való megélhetésre oktatják. Gyergyószárhegyen számos ló van (Kászonban egy valódi székely kancájuk is van), melyeken az ottani gyerekek lovagolni tanulhatnak. Szerény turisztikai szolgáltatást is ellátnak. Kisebb, nagyobb túrákat vezetnek László Pál vezetésével.

A Szent László Lovas Kollégium nevéből tehát kiderül, hogy ebben az intézményben a legfőképpen a lovazást helyezzük az előtérbe, mivel itt szerencsés körülmények között ennek az optimális lehetősége adódott egy nagylelkű felajánlásból, Kurkó Gyárfás úrtól kaptak egy megfelelő objektumot.

A mi hozzáállásunkon múlik, hogy a célt elérjük. A Szent László Lovas Kollégium beindítása is ebben a szellemben történt, illetve történik a Kaposvári Egyetem, a Pannon

Lovas Akadémia, a Móricz Zsigmond Mg. Szakiskola és a Dévai Szent Ferenc Alapítvány „közös vállalkozásában”. A Kincsem Nemzeti Lovas Programból sajnos a nemzet egy része kimaradt. Ez nem nagy baj, mert ezt a hiányosságot most bepótoljuk. Istvánfi Csaba mondta, aki a TF rektora kiváló edzésméleti szakember volt: „A terveket azért készítjük, hogy legyen mit változtatnunk, kiegészítenünk.”

Meg kell ragadni minden lehetőséget, hogy a Szent László Lovas Kollégiumból lehet egykor majd székelly Kaposvár legyen.

A lovas marketing (néhány adat, szempont)

A marketing a kínálat fejlődéséből adódó feladat, ami a fejlesztés irányát, a szemléletmódot stb. mind megváltoztatja. A marketing tehát valamely termék vagy termékcsoport kínálati piacának kialakulásával válik szükségessé, és alapvetően fogyasztó centrikus magatartást jelent.

A marketing egy feladatsort határoz meg, amely feladatokat összehangolva egy közös stratégia alapján kell elvégezni. Két feladatot érdemes kiemelni: kellő mennyiségű és olyan információt közölni, amely a felhasználó számára releváns, és értékrendszerébe jól beilleszthető.

(Egy régi igen találó, jóllehet szakmailag, mármint a biológia oldaláról vitatható kérdés: miért tyúkotjást fogyaszt az emberiség és miért nem kacsatojást? Mert a tyúk, ha tojik egy tojást, kotkodácsol, addig a kacska csendben eltotyog.)

Tágabb értelemben a marketing a folyamat egészére kiterjedő – a felhasználókkal való azonosulást hangsúlyozó – filozófia szemléletmód, amelynek megvalósítása a mindenkori vezetés feladata (Totth Gedon, 2005).

Előzmény: „A ló a vidékfejlesztés motorja”

A lovassportok és a turizmus jól beilleszthető a vidékfejlesztési és turisztikai programokba, amelyekhez uniós támogatást is lehet szerezni – mondta Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke Budapesten, egy szakmai konferencián megnyitó beszédében (2004).

A ló mint a vidékfejlesztés motorja című, a Parlamentben tartott konferencián rámutatott: a lovas programok iránti érdeklődés emelkedését jelzi, hogy az utóbbi időben a Magyarországon, hivatalos lóversenyeken részt vevő lovak száma megduplázódott, a lovas versenyeké pedig megháromszorozódott.

Magyarországon a sportlovak száma több mint 3500, és évente több mint 600 lovas rendezvényt szerveznek az országban. A házelnök aláhúzta: uniós tagként meg kell őrizni értékeinket, hagyományainkat, kötődéseinket, és ehhez a magyarság legendás ló szeretete is hozzátartozik. Magyarországon a ló mindig is több volt, mint mezőgazdasági fogalom – mondta Szili Katalin.

Horváth László „A vidékfejlesztés motorja a ló” (2013)

Részletek a programból:

- A hatékony és egységes állami irányítás érdekében elkészül a lovas ágazati vagyontaszter, és amennyiben szükséges, új szervezeti és irányítási rendszert vezetnek be.

- Az érintett miniszterek áttekintik a lovas terápia hazai terápiás kezelésekre történő beépítésének és annak egészségbiztosítási rendszerbe való befogadásának lehetőségét.
- Felmérésre kerül a Szilvásvárad Lovas központ, a Nemzeti Lovarda, a Ludovika Lovarda, a Lovasberényi Lovas központ, a Bábolnai Nemzeti Ménesbirtok, a Mezőhegyesi Állami Ménes és a Kincsem Park fejlesztésére rendelkezésre álló források köre és igénybevételek lehetősége.
- A nemzetgazdasági miniszter és a vidékfejlesztési miniszter elkészíti a lovas ágazati marketing akciótervét.
- Megtörténik a lovas ágazathoz kapcsolódó jelentős épített örökségi helyszínek teljes körű feltárása, azok újrahasznosítási és felújítási lehetőségeinek vizsgálata, valamint az ehhez kapcsolódó átfogó forrástérkép is elkészül.

A lovas programok illeszkedhetnek az alábbiakhoz:

A gazdaságilag fejlettebb országok már különös értéként kezelik a vidéket, ennek szellemében az alábbi funkciókat rendelik hozzá (Nagy-Pető, 1999):

Gazdasági funkciók: ezek között kiemelten szerepel a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, és a halászat, ezen kívül a megújuló természeti erőforrások, energiahordozók előállítás, fenntartó hasznosítása. Az előzőeket segítő feldolgozás, kereskedelem és *szolgáltatás, a foglalkoztatást javító gazdasági diverzifikáció*, a vidéken folytatható nem mezőgazdasági tevékenységek.

Ökológiai funkciók: *az egészséges élethez szükséges környezeti feltételek* (föld, víz, levegő) védelme, a táj sokszínűségének, vidéki jellegének megőrzése érdekében a biológiai sokszínűség, a biodiverzitás fenntartása, vagy rehabilitációja. Az élőhely-védelem és rekonstrukció, tehát összességében az ökológiai rendszerek védelme.

Társadalmi (közösségi) és kulturális funkciók: *az évszázadok során kialakult vidéki életformához kötődő közösségi és kulturális értékek megőrzése*, fenntartása és ápolása. *Össztársadalmi elvárás a pihenési, kikapcsolódási és rekreációs tevékenységek biztosítása urbanizált lakosság számára.*

Bár reálisan mérlegelve az idegenforgalomról sokszor csak mint kiegészítő foglalkoztatási és jövedelemszerzési lehetőségről beszélünk, szerepe a jelentős vidéki népességvesztés korlátozásában nem elhanyagolható. Természetesen ehhez az idegenforgalomhoz szükséges megfelelő infrastrukturális háttér volna szükséges és egy szemlélet, ami az ott lakók életkörülményeit helyezi elődleges helyre, és nem csak az odalátogatók kedvére van kialakítva, hiszen az alapvető életfeltételek kielégítéséhez ugyanúgy szükség van postára, iskolára, patikára stb., ha nem akarjuk, hogy a vendégfogadó is csak vendég legyen a portáján [Az ökológiai szemléletű állattenyésztés és a vidékfejlesztés kapcsolata (Bényi A. szakdolgozata 2008. után)].

Egy példa lehet: lovas élet Üllő-Dóra majorban (1990–2000, Seregi, J.)

Hogyan is mondta Churchill: „A ló elől harap, hátul rúg, középen meg kényelmetlen.” Azért mást is tud a ló.

A ló imádata, szeretete természetes minden állatorvosnál, ez a következő fokozat. Nálam ez Üllőn csúcsondott ki. Ott mindig is volt lovas élet, a fakó ló tenyésztése, a ménszemlék, vagy a fogathajtó versenyek.

Az intézet megalakulása (1990) ezeket az irányokat bővítette:

1. Átalakítottuk az ún. Cifra istállót. Az évek során aztán bővült a hely: udvari istállóval, a fedeles bővítésével.
2. Lovas klub született. Lett valódi villanypásztor, telepített legelő, azaz: az alapok bővültek.

3. A hagyomány a fogathajtásban működött. Üllő megtelt ilyenkor étellel. Számos ismeretséget köszönhetek ennek, a fogathajtás nagy alakjait üdvözölhettük Váradi Jenőt (dedikált könyvét örzöm), Töpler Pista bácsit, Fülöp Sándort, Fehér Istvánt, de az egész válogatottat is felsorolhatom. Külön szívfolt volt Csergezán Pál képzőművész megjelenése.
  4. Megkezdődött a lovas tábor és a paraolimpiai gyerekek táboroztatása (egész évben). A sétakocsizás is műsorszám lett, benne az őshonos park meglátogatásával stb. a felejthetetlen Wágner Pál érdeme volt. Mindent csinált, mindent előteremtett.
  5. Üllőre került lovasrendőr–lovas határőr vetélkedő. Négy évig (1994–1998) tartott.
  6. Javaslatomra – Halas–BM–Üllő – együttműködéssel, ezekkel indult meg a Bólyai Lovas klub, a mára (2009) már fájdalmasan korán eltávozott Hargitai József vezetésével. A „bólyais” lovasok az ő irányításával mindent gyakoroltak. Minden volt tehát, illetve tettünk tarsolyunkba, hogy Dóra majort lovas centrummá tegyünk.
  7. Hubertus lovaglást tartottunk 1992-ben a Bad Tölz-Wolfrathauseni lovas klubnak. A rendezvény spiritus rektora Schleger Feri bácsi volt. A kürtös ébresztés, a reggeli, az indulás. A kísérők hintóval követték a versenyzőket a természetes akadályokkal felszerelt terepen. Óriási sikere volt az erdei tisztáson felszolgált ebédnek.
  8. Kutatás: Az intenzív szaporodásbiológiai kutatás mellett programunk volt pl. a kancatej felhasználása is. Kluge professzor segítségével Hannover környékén több „lótejes” farmot nézhettem meg. A kézi és a gépi fejesű kancatejnek nagy piaca volt. Klugéval a háttérben mindent megnézhettem: a fejést, a csomagolást, a porítást, a forgalmazást. Nagy kultusza volt ennek, számos bőrbetegséget evvel gyógyítottak. A fejt fajta haflingi volt, kezesen türte a fejést és tavasszal–ősszel is ellettek, indukált sárlással.
- A tej jó volt, a liofilizálás is sikerült, de a piacra sem Kaposvár, sem mi nem tudtunk betörni.

Lovas turizmus

Gondolatok az erdélyi lovas turizmus fejlesztéséhez

A Nemzeti Lovas program: már írtam arról, hogy a nemzeti lovas programot csak az egész nemzetre kiterjesztve tudom elképzelni. Különösen fejleszhetőnek tartom a falusi turizmust, amely egy gazdálkodó család jövedelmét kissé felpolirozza. Reálisan számolva a családi jövedelem kb. 10–20%-a lehet. Bomba üzletre nem lehet számolni, de mindenestre elősegíti az otthonmaradást.

A székelyeknek nagy lovas hagyományaik vannak, de a lovas turizmusra fel kell készíteni őket, mivel ez nem csak a ló „megüléséből” áll. Az ehhez szükséges ismeretek megszerzését segíti majd elő a Szent László Lovas Kollégium, melyet 2013. október 21-én szenteltünk fel. Véleményem szerint az autonómia alapja az autonóm gazdálkodó, az autonóm család, az autonóm faluközösség, az autonóm nemzet. Ehhez nyújt segítséget közös programunk. Amennyiben ez a program „bejön” Erdélyben, a jövőben kiterjeszhető lesz Kárpátaljára, Délvidékre és a Felvidékre. Szerintem ebben nagy lehetőséget látok a Kaposvári Egyetem, illetve a Kaposvári Lovas Akadémia számára is. A felsorolt területeken nincs lovas képzés. Ők ott tartanak, ahol Kaposvár állt a magyar lovas képzésben a hetvenes évek elején.

Ehhez, mind a kapacitás, mind a szürkeállomány rendelkezésre áll Kaposváron. Addig kell ezt kihasználni, amíg mások ezt nem teszik.

A Kárpát-medence különleges természeti és egyéb adottságai miatt, a világon teljesen egyedülálló lehetőséget biztosít a magas szintű lovas idegenforgalom kiépítésére, illetve a jelenlegi továbbfejlesztésére.

Az évezredek hagyományaink megtartása mellett, alkalmazkodnunk kell a megváltozott társadalmi igényekhez, szokásokhoz. Ezek figyelembevételéből kell kialakítanunk lovas turizmusunk új arculatát.

A jövő kulcsa: a fejlett, nívós hazai turizmus, a nagy létszámú lovas társadalom. Életképes idegenforgalmi üzemágot nem lehet csak a külföldi vendégekre építeni.

A fentiek figyelembevételével a négy elsődleges feladat:

1. A hazai lovas idegenforgalom fejlesztése,
2. A Kárpát-medence túralovaglásának megszervezése,
3. Lovas Clubhotel hálózat kiépítés,
4. Lovasturisztikai szakemberek magas szintű képzése.

1. A hazai idegenforgalom fejlesztése

A hazai turizmus nélkül nincsen jó nemzetközi idegenforgalom. Téves felfogás a lovas idegenforgalmat csak a hozzánk jövő külföldiekre építeni. A viszonylag rövid időnyben nehéz annyit megkeresni, hogy legyen elég az éves fenntartási költségekre, a magas szintű üzemeltetésre fejlesztésre.

Azokban az országokban, ahonnan a vendégek zöme hozzánk jön (Németország, Ausztria, Svájc), összesen 20 hét iskolai szünet van. Ennek felosztása a következő:

Húsvéti szünet	2 hét;
Pünkösdi szünet	2 hét;
Nyári szünet	10 hét;
Őszi szünet	4 hét;
Téli szünet	2 hét.

A külföldiekre nagyrészt ebben a 20 hétben számíthatunk. Az év viszont 52 hétből áll, tehát a maradék 32-vel is kezdenünk kell valamit. A lovas intézmények jobb kihasználására ajánlanám az osztrák mintát, az ún. iskolai sporthét bevezetését. Az osztrákok a hazai sport- és turisztikai intézmények támogatására vezették be az iskolai sporthétet, mellyel kezdetben kizárólagosan a sísportot támogatták. Azt hiszem, ennek sikeréről nem kell különösen sokat beszélnem, erről mindenki hallott és tud. Az ausztriai téli turizmus világszó, a sísportban is a legjobbak között vannak.

Az osztrákoknak ehhez megvolt a természeti adottságok, amit jó érzéssel kifejlesztettek. Gondolok itt a hegyekre, gleccserekre és a hosszú télre.

A sikeren felbuzdulva a sísport mellé számtalan sportágot felvettek a programba, így többek között a lovaglást is.

A mi esetünkben a lovas iskolai sporthét bevezetése lenne kívánatos. Szégyenkezés nélkül le kellene másolni az osztrák mintát, ami rendkívül kedvező lovas adottságainkra alakítva.

Az iskolai sporthét bevezetése az egész népesség sporthoz való viszonyát is rendkívül pozitívan befolyásolta. Hatására a sportolás divat lett. A rendszeres mozgás szinte minden osztrák számára természetessé vált.

Javasolnám ún. lovassportcsekk bevezetését, hasonlóan a már jól bevált üdülési csekkhez. A lovas csekk, vagy sportcsekk lehetne a családi pótlék kiegészítése. Bevezetése hozzájárulhatna az ifjúság egészséges életmódra való neveléséhez.

2. A Kárpát-medence túralovaglásának megszervezése

A kedvező természeti adottságok miatt a lovas túrázás, a tereplovaglás mindig is jelentős része lesz idegenforgalmunknak. Célszerű lenne annak kibővítése az egész Kárpát-medencére. EU-komfortosan mondván a Kárpát-medence régióra.

Az útvonalakat fel kellene térképezni, majd megjelölni a gyalogos turistautakhoz hasonlóan. Az utak mellett 35–40 km-es távolságban istálló rendszert kellene kiépíteni, ahol ló és lovasa megpihenhet.

Szerkeszteni kellene egy lovas túrázó zsebkönyvet, melyben régióként fel lennének sorolva: a kovácsok, az állatorvosok, az orvosok, a gyógyszertárak, a lovas pihenők, a műemlékek stb.

A lovas úthálózatot össze kellene kapcsolni a már működő örvidéki lovas utakkal, majd folyamatosan bővíteni kellene azt Erdély, Felvidék, Kárpátalja és a Délvidék irányában.

3. Lovas Clubhotel hálózat kiépítése

A clubhotel egy speciális szállodai kategória. A vendégek hasonló érdeklődéskörűek, ezért nevezik az ilyen létesítményeket clubhotelnek. A szolgáltatás szintje minimum 4 csillagos.

A clubhotelek célközönsége az együtt üdülő család. A viszonylag jól kereső diplomások, vállalkozók teszik ki a vendégek zömét. Minden clubnak van húzó, vagyis súlyponti sportága, de ezen kívül számos trend és hagyományos sport is üzhető a különféle saját intézményekben.

A gyermekek egész napos felügyelete biztosított. Jól összeállított programokkal gondoskodnak a szórakoztatásukról.

A mi esetünkben a lovaglás lehetne a központi tevékenység. Ezzel kapcsolatban két évtizedes tapasztalatom alapján a következőket mondhatom.

A trend a lovas turizmusban megváltozott. Az egyéni utazók száma erősen visszaesett. A ma lovas vendége a lovagolni még nem tudó gyermekek 4–5 éves kortól, a már bizonyos lovas tudással rendelkező fiatalok 9–14 éves korig, valamint azok az asszonyok, akik egy-két gyermek szülése után ismét elkezdnek lovagolni. A vendéglovasok 95%-a női lovas.

A programot ennek figyelembevételével kell összeállítani, tehát a póni óvodától, a lovvardai oktatáson keresztül, a rövidebb tereplovaglásokig, szinte mindennek kell szerepelni a programban. A lovas oktatás szintje valahol a kezdő és a könnyű osztály között kell, hogy legyen. Az ennél magasabb igényeket ún. eventekkel lehet kiegészíteni. Ezeket lehetőleg világhírű edzők vezessék.

Nálunk számos világszínvonalon lévő lovas intézmény van. Ezek mellé kellene építeni 4 csillagos szállodákat, majd ezeket láncba szervezni és közösen fellépni a világpiacon. Egy 8–10 clubhotelből álló, lovas centrikus lánc egyedülálló lenne a világon.

4. Lovasturisztikai szakemberek magas szintű képzése

A turisztika a szolgáltatóipar egyik ága, mint ilyennek az eredményességét két alapvető tényező határozza meg, melyet szakzsargonban hard-, illetve software-nak nevezünk.

A hardware jelentősége – még akkor is, ha világszínvonalon van –, hogy a teljesítmény cca. 30–35%-ban befolyásolja. A hardware-hoz tartozik a szálló, különféle berendezési tárgyak stb. A mi esetünkben a lovas létesítmények: istálló, fedeles stb. A világ legtermé-

szetesebb dolga, hogy manapság a hardware-nak a lehető legjobbnak kell lennie, különben a versenyképességet el lehet felejteni.

A software cca. 70–75%-ban járul hozzá a sikeres vállalkozáshoz. Ehhez a tényezőhöz tartozik a vállalkozás személyi állománya. Csak jól képzett, művelt, intelligens, motivált alkalmazottakkal lehet színvonalasan, eredményesen dolgozni. Ennek legfőbb bizonyítéka a 60-as évek virágzó lovas idegenforgalma.

A túrákat, a lovas intézményeket egykori m. kir. huszártisztek vezették, akik egytől-egyig kitűnő modorú, művelt, nyelveket beszélő társasági emberek voltak. Ismerték hazánk történelmét, földrajzát, irodalmát és nem utolsó sorban nagyszerűen lovagoltak. Meg tudtak jelenni, meg tudtak szólalni. A rájuk bízott feladatot tökéletesen, nagy hozzáértéssel oldották meg. Sajnos alig van már valaki közülük az élők sorában.

Úgy gondolom, hogy ebben a témában van mit behozni.

Az elvárások a jövő lovas idegenforgalmi vezetőjével szemben: könnyű-osztályú lovas tudás természetessége mellett, hibátlan nyelvtudás, az átlagosnál magasabb szintű műveltség, gazdasági ismeretek stb.

A képzésre két utat látok kivitelezhetőnek:

1. Lovas turisztikai kart nyitni a Vendéglátóipari Főiskolán,
2. Speciális képzést szervezni a KE. Lovas Akadémián.

Végül, de nem utolsó sorban ejtsünk pár szót a lovakról. Ideális lenne, ha a vendégek alá csak belovagolt, idősebb, jólelkű lovak kerülnének. A vendégek zöme nem ördöglovas. Nem megnyomorodni, hanem felüdülni szeretnének a szabadságuk eltöltése alatt. A leégett, karja törött lovasból soha nem lesz törzsvendég. A szilárd, jól menő idegenforgalom alapja a 40%-os törzsvendégkör. Ezért nem szabad egyetlen vendéget sem elveszíteni.

Felhasznált irodalom

- Seregi, J., Soós P. és Szász, F. (1991): Őshonos állatfajok „Ex Situ” megőrzésének biotechnológiai módszerei. Kutatási jelentések: Őshonos és honosult háziállataink genetikai sajátosságai. 1991, 71–75.
- Seregi, J. (2001): Az állattenyésztés az ökológiai gazdálkodásban (szerk.:) in: Ökológia Gazdálkodás (szerk: dr. Radics László, Dinasztia Kiadó, 2001., p. 1–316).
- Radics L., Seregi J. (szerk.) (2003): Az ökológiai szemléletű állati termékelőállítás. Szaktudás Kiadóház Budapest.
- Állatorvosi genetika és állattenyésztés (2008): Szerkesztő és szerző: Zöldág László. Írták: Seregi János, Gáspárdy András, Maróti-Agócs Ákos. Tankönyv, SzIE, ÁOTK.
- Betriebswirtschaftslehre für Reitbetriebe FN-Verlag ISBN 3-8842-035-x
- Dr. Lengyel Márton: A turizmus általános elmélete. ISBN 963-02-9250-5. Robinson Manager továbbképzés jegyzetei.
- Seregi, J. (2003a): Őshonos állataink és termékeik, a hungarikumok. Magyarország helyzete az ezredfordulón. MTA Társadalom Kutató Központ, Budapest.
- Nagy, P., Juhász, J., Kóródi, P., Hoppál M.-né, Huszenicza, Gy., Seregi, J., Solti, L. (1996): Az embrió-átültetés lehetőségei és korlátai lóban. 1. rész: Irodalmi áttekintés. Magyar Állatorvosok Lapja, 1996. 51. 504–509.
- Juhász, J., Nagy, P., Kóródi, P., Hoppál M.-né, Huszenicza, Gy., Seregi, J., Solti, L. (1996): Az embrió-átültetés lehetőségei és korlátai lóban 2. rész: Az első sikeres magyarországi átültetés. Magyar Állatorvosok Lapja, 1996. 51. 509–512.